

Györke
Zoltán

Vízparton

Halcsonfvázak szikkadnak a fűben,
hangya-hadseregek ostroma után.
Kopólyuk lezárt rácsai között
átzuborog a langyos délután.

Térdig vízben felhúzott szoknyájú
füzek öblítik hálóingüket.
Vízfenékre süllyed az árnyékuk,
Vajon ki kötött a nyakukba követ?

Vástag idomú szoborként állnak
a fogak közt csendet őrlő tehenek.
Lepényt szagatnak izzó homokra,
ventillátor-farkuk úzi a legyet.

Árnyékába húzódik az erdő,
a délibáb lépcsői leomlanak.
Fütylásszót dob nyakamba egy rigó,
gyújtósként ég el bokor tövében a nap.

Csillag-pikkelyek száradnak az égre;
libegve száll le a tájra az este.
Hold-ejtőernyője a fákon akad.
Por és harmat ül a levelekre.

Mezei
András

Mindenkoron

Mikor az ostobák ledobták
a toronyból a madarat
hogy zuhogjon akár a kő
lenn a tájtétkőz agarak

mindenkoron az volt a szép
ha egy vérengzés elmaradt
kinyílt a szárny a kőből is
és fennmaradt és fennmaradt

Szárnyak ura hívlak madárnak
vállamból sajtó hazámnak
minden sivárság körzete
angyalok repülőtere

Madár repül a kő zuhan
a szabadságnak ege van
a vak törvényt mert ismeri
szárnyai alá rendeli

a kő zuhan madár repül
a végtelen átlelkesül
mert értelemmel mérhető
lehúzó emel az egy erő

a szabadságnak ege van
a szabadságnak szárnya van
a kő zuhan madár repül
beteljesül beteljesül

Megszüli jobb és bal kezét
a hegedű a mesterét
a viselőjét a palást
akár a harag Ézsáját

Hétköznapigondolatok

Úgy hiszem, a laikusnak is joga van elmondani gondolatait, véleményét egy-egy kiállításról. Utóvégre neki rendezik őket. Amikor a megnyitó vendégei kihúzzák a lábukat a tárlatról, elkezdődnek a hétköznapok. De ezek a hétköznapok korántsem olyan szürkék és unalmasak, mint azt az ünnepség fényében hinné az ember.

A megyék tisztelegnek a százszázados Budapest előtt. Jól teszik és szépen teszik. Egy kicsit talán törleszteni is abból az adósságból, mellyel hovatovább tartoznak a fővárosnak. Az első lépést a közeledésben ugyanis mintha „fentről” tették volna meg; az ipartelepítéssel. A viszonzás, a centenáriumi park a Népligetben, a megyék népművészeti kiállítása a Nemzeti Galériában, s még néhány más gesztus — kevesebbe került, de az összetartozást éppoly szépen demonstrálja.

Ilyen gondolatok járhatnak bárki fejében, miközben átlépi a Galéria küszöbét. Az aulában néhány népművészeti ruhába öltöztetett bábu, néhány tárló kézimunkákkal, azután az első szobában nyomban pátriának, Csongrád megye nyitja a sort. A 19 megye egyenként mutatja be a budapestieknek népművészetét. Örülhetnének az elsősegnek, mert a nyitány méltó az egészhez. Csak éppen adólog valahogy nem fér bele a kiállítás koncepciójába. Egyrészt ugyanis a főváros és a vidék egységének fogalmába a megyék egysége is beletartozik. Másrészt nem szerencsés szakmailag sem. Ha a néző maga nem is venné ezt észre — holott nyomban felfigyel rá —, megvilágítaná a katalógus szövege: „A népi kultúra földrajzi megoszlása s a népművészet táji dialektusai azonban nemigen esnek össze a jelenlegi közigazgatási határokkal. Különböző praktikus szempontokból vállalt egyik vagy másik megye olyan témákat, amelyekkel mások is felléphettek volna...”

Bennünket érintő példa: Bács-

Kiskun megyének, pontosabban Bajának jutott az a szerep, hogy a halászat népművészeti vonatkozásait bemutassa. Láthatunk tehát dunai halásztanyát, hálót, varszakot, más használati eszközöket, ám a tiszai halászat kiszorult a kiállításról.

Ha a rendezők is érezték ezt a fonákságot, igazán segíthettek volna rajta. Nem valószínű, hogy egyetlen megye is megsértődik, ha népművészetét más megyékkel együtt, azok kincseivel egységben mutatják be.

Sopánkodásra azért nincsen ok, nagyon szép a Csongrád megyei anyag. A makói és a vásárhelyi szőrhímzések, a szegedi dudafejek és a dohányzacskók, a festett bútorok (a makói kelenyeláda, az asztalszöglet, a vásárhelyi „papok széke”, és a teka), a vásárhelyi cserépedények méltán reprezentálják e táj népművészetét. A szegedieknek valószínűleg nem jelentenének újdonságot (a Móra Ferenc és a Tornyai János múzeumból való valamennyi tárgy), a többi megye holmijai már inkább. Bárha egyszer Szegedre is eljuthatna egy efféle kiállítás. Kár, hogy már elmúlt Szeged és Újszeged egyesülésének századik évfordulója...

Hullámszik a tömeg, gyerekek és felnőttek, pestiek és külföldiek tolonganak a kiállított tárgyak körül. „Akad azért itt néhány giccses dolog is” — mondja egy ifjú ember. „Nézd csak — mutat rá egy vásárhelyi talaszedényre valaki — ehhez hasonló tárgyunk van nekünk is otthon.”

Ennek az utóbbi megjegyzésnek jobban örültem.

2.

Mindig azt hittem, hogy ropant nehéz fölön fogni, meddig kisplasztika a kisplasztika, s mikor lehet rámondani, hogy már szobor. Most végre megtudtam, s gyorsan közre is adom, hátha mást is gyötört a kérdés. Tehát kisplasztika az „... amely végleges formájában nem haladja meg a 80 cm magasságot, alapterülete 1 négyzetméternél nem nagyobb. Plakettek, doborművek maximális terjedelme 1 négyzetméter.” Kemény fogalmazás, nem hagy kétségeket. El is kell fogadni, hiszen a II. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé egyik részvételi feltételként adták meg a rendezők, akiknek szakértelme nem vonható kétségbe. Nyilván a szállítás követelményei is belejártak e szigorú meghatározásba, mégis jó iránymutatásnak érzem a laikus számára: 80x100 centi és nem több, különben a nagyplasztika bűnébe esel.

A kiírás azt is megszabja, hogy „Nagyobb művekhez készített tanulmányok, vázlatok nem küldhetők be.” Am az első terebben, a magyar anyag között ott áll mása annak a Pest-Buda című szimbolikus alkotásnak (Kiss István), melyet a közelmúltban állítottak fel a Margitsziget bejáratánál. De ez a másolat (vagy vázlat?) a katalógus szerint 170 centiméter, a megengedettnél 90-nel nagyobb.

A laikus ismét tudatlanná válik. Hát a szabál mégsem szabál?

Természetesen nem ez a lényeg, nyugodtan szemét hunyhatunk ezen a kis pontatlanságon. A kiállított művek — pontosan 622 darab — hamarosan fedtetik az első fiaskót. Ezután ugyanis nyomban a bőség zava-ra fogja el az embert, a sok hatás szinte sokkhatást vált ki. Az élmények sokasága és egymásutánisága szinte közömbösíti egymást, mint minden nagyszabású kiállításon.

Mégis néhány gyors benyomás. Benyomás, valóban nem több.

Ismét színes faszobrok, mint amilyenek az óegyiptomiak voltak. Tanultuk, hogy a görögök is festették szobraikat, mégsem bírtam soha elképzelni őket színesen — gondolom, a római bronzmások tettek lehetetlenné. Most svéd, szovjet és svájci művészek (Lars Huck Hultgren, Margarita Voszkreszenszkaja, Wilfrid Moser) tették elképzelhetővé, sőt valóságossá.

Egy görög szobrász sorozata (Georgios Georgiadis): Várakozás, Maszk, Vége a háborúnak, Kétségbeesés, Nyugalom. Mind csupa feszültség, rettetet, kétség. Különösen a Vége a háborúnak: bronzszobor, sokredős ruha, anya. Gyermekeket tart a karján, s micsoda brutalitás: a gyerek rózsaszín játékbaba, kauccukból, tüskésre vágott hajjal, összepiszkolt arccal. Az ellentét út, letaglóz. Tökéletes találat.

A nemzetközi formanyelv. Kicsi lett a világ, mindent tudunk egymásról, és mindent eltanulunk egymástól. A szobrászat nemzeti különféleségénél is egyre nagyobb nemzetközi egysége. Goromba példa rá, de jó példa: ha az indiai (Sarbari Roy Chowdhury) Chumban című szobrára azt írták volna, hogy I. István király, isten bizony elhiszem.

Ki tudná megfizetni egy-egy kisplasztika árát? Pedig hát méretei szerint nemcsak kiállításokon, múzeumokban, hanem a lakásokban is ott lenne a helyük. A hatszázból legalább húszat, de egyet-kettőt (a mai lakások mérete miatt) minden bizonnyal nyomban hazavitt volna minden látogató. Míg az alkotók egyre közelebb kerülnek egymáshoz, úgy tűnik, mintha a befogadó, a közönség egyre távolodna tőlük.

Sokat „javultunk” és „fejlődünk” az utóbbi másfél évtizedben, de a plexiüvegéből készült Ibohaszínú elmélkedés-csepp (ez a címe!), A meditációhoz I., II., III., IV. és V., a Cím nélkül, a Quintett és társai mintha még mindig idegesítené legtöbbünket. Az idézett jellegzetes címek sugallják, miről van szó: a forma, a fény- és a mechanikai játékok még mindig nem illenek bele abba a képbe, melyet — elismerjem, hogy konvencionális? — ízlésünkkel kialakítottunk a képművészetről és annak hívatásáról.

FEHÉR KÁLMÁN

